

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 15 februari 1929 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande vägstämma.

(2:a avd.)

Jordbruksutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen

1) nr 187 av herr *Andersson* i Höör *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa utredning om huruvida och på vilket sätt beslutanderätten inom vägdistrikt må kunna överlämnas till fullmäktige, valda enligt proportionellt valsystem och på grundval av den kommunala röst-rätten eller på grundval av rösträttsbestämmelser, som giva *en* röst till varje väghållningsskyldig, samt att Kungl. Maj:t måtte om möjligt till 1930 års riksdag framlägga förslag i frågan; samt

2) nr 294 av herrar *Hällgren* och *Johansson* i Uppmälby, vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad och skyndsamt utredning angående förändring av bestämmelserna för de väghållningsskyldigas rösträtt uti vägfrågor, syftande till att varje väghållningsskyldig må erhålla en röst, samt att förslag härom om möjligt måtte föreläggas 1930 års riksdag.

Beträffande de skäl, som åberopats såsom stöd för berörda framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Historik.

De ändringar i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, som år 1905 genomfördes, innefattade bland annat nya bestämmelser till närmare reglering av de väghållningsskyldigas självstyrelse, bland dem ordnandet enligt 52 § i gällande väglag om beslutanderätten å vägstämma. Enligt nämnda paragraf beräknas röstvärdet vid vägstämma efter vägfyrtal, som påföres enligt de i 59 § i lagen angivna regler. I väghållningsdistrikt, som omfattar mer än en kommun, äga de väghållningsskyldiga att å vägstämma låta sin talan utföras genom av dem kommunvis å kommunalstämma efter vägfyrtal utsedda ombud, vilka skola äga att rösta för sin kommuns hela vägfyrtal, enskilda väghållningsskyldiga obetaget att vid vägstämman själva eller genom ombud, varom flera väghållningsskyldiga kunna förena sig,

utöva rösträtt för eget fyrktal, som i ty fall avräknas från det, för vilket vederbörande kommunalombud skulle äga rösta. Har rösträtten för jordbruksfastighet av ägaren skriftligen överlåtits å arrendatorn för hela arrendetiden eller viss del därav, ej understigande ett år, äge arrendatorn utöva rösträtten, så länge överlåtelsen gäller.

Såsom jämväl av motionärerna erinrats, har frågan om införandet av begränsning av fyrktalsägares rösträtt i överensstämmelse med den inskränkning, som 1900 genomfördes i fråga om kommunala ärenden, vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens behandling.

Vid 1909 års riksdag väcktes sålunda i detta ämne två motioner, vari föreslogs, att å vägstämma rösträtt icke borde få utövas vare sig för i väghållningsdistrikt ingående kommun eller av någon till kommunen hörande enskild väghållningsskyldig för mer än en tiondedel av väghållningsdistriktets vägfyrktal. I anledning av nämnda motioner anhöll riksdagen i skrivelse (nr 153), att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida icke en begränsning borde ske av väghållningsskyldigs rösträtt å vägstämma; och anförde riksdagen därvid bland annat följande.

»Det lär icke kunna bestridas, att en viss begränsning till förmån för de mindre starka beskattningsobjekten och kommunerna i det förevarande hänseendet visat sig vara av behovet påkallad. Härför tala liknande skäl, som föranlett en begränsning av den kommunala rösträtten. Däremot håller riksdagen före, att en dylik begränsning endast bör ske genom reduktion av de enskilda vägunderhållningsskyldigas fyrktal, varigenom tydligen även rösträtten för den kommun, de tillhöra, begränsas. Att härutöver reducera kommunens fyrktal, när kommunen såsom ett slags representant för sina medlemmar jämlikt 52 § genom det utsedda kommunombudet utövar den dessa tillkommande rösträtt, synes riksdagen icke med skäl kunna ifrågasättas. Därtill kommer, att en dylik bestämmelse ej skulle få annan praktisk betydelse, än att de enskilda väghållningsskyldiga personligen eller genom ombud utövade sin rösträtt.»

Jämväl vid 1913 års riksdag väcktes en motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, i vad mån en begränsning av de höga röstetalens inflytande vid vägstämmor lämpligen kunde ske. I utlåtande över denna motion (nr 27) förklarade sig jordbruksutskottet i allt kunna ansluta sig till vad i ovan omförmälda motivering till 1909 års riksdags skrivelse i ämnet anförts beträffande behovet av viss begränsning i rösträtten vid vägstämmor till förmån för de mindre starka beskattningsobjekten och kommunerna. Däremot ansåge sig utskottet kunna ifrågasätta, huruvida en dylik begränsning, som däri förmenats, borde ske allenast genom reduktion av de enskilda väghållningsskyldiges fyrktal. Även med en dylik reduktion syntes det nämligen, enligt utskottets uppfattning, lätt kunna inträffa, att i väghållningsdistrikt, som bestode av flera kommuner, den största kommunen, särskilt där den låte sig företrädas av ett i laga ordning utsett ombud, som representerade kommunens hela röstetal, komme att helt behärska omröstningarna vid vägstämma och sålunda fullständigt utesluta alla andra i distriktet ingående kom-

muner från varje inflytande på vägstämmans beslut. Då utskottet icke hade kunnat undgå att finna ett dylikt sakernas tillstånd mindre lyckligt, hade utskottet för sin del velat framhålla önskvärdheten av att vid den i 1909 års riksdagsskrivelse begärda utredningen jämväl måtte tagas under övervägande, huruvida icke, utöver den begränsning av vederbörande kommuners röstetal, som bleve en följd av den ifrågasatta reduktionen av de enskilda väghållarnas fyrktal, jämväl viss ytterligare inskränkning i de särskilda kommunernas rösträtt lämpligen måtte kunna stadgas, t. ex. sålunda, att ingen kommun tillåtes rösta för större antal röster än som motsvarade visst procenttal av samtliga i väghållningsdistriktet ingående kommuners sammanlagda röstetal.

Utskottet hänvisade emellertid till omförmälda av 1909 års riksdag begärda utredning i ämnet — riksdagsskrivelsen hade då av Kungl. Maj:t överlämnats till den s. k. vägkommissionen — därvid utskottet uttalade, att jämväl de av utskottet framförda synpunkterna torde komma i betraktande vid nämnda utredning. Med hänsyn härtill ansåg utskottet någon vidare åtgärd i anledning av motionen icke påkallad. Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan.

Vid 1921 års riksdag väcktes ånyo en motion i ämnet, vilken motion utmynnade i hemställan av innehåll, att ingen skulle vid vägstämma få utöva rösträtt för mera än en tiondel av vid stämman representerade vägfyrkar. Jordbruksutskottet uttalade i utlåtande häröver (nr 26), att utskottet funne uppenbart, att nu gällande bestämmelser angående rösträtt å vägstämma vore i behov av revision. Frågan härom syntes emellertid enligt utskottets förmenande böra upptagas till slutlig behandling i ett sammanhang med den reformering av hela vägväsendet på landet, som dåmera syntes vara omedelbart förestående, och utskottet hemställde därför — utan att närmare ingå å motionärens förslag — att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd, vilket även blev riksdagens beslut.

På sätt ovan nämnts överlämnades 1909 års riksdagsskrivelse till vägkommissionen och sammankopplades därigenom med utredningen om ny väglagstiftning. Såsom bekant innebar resultatet av sistnämnda utredning — det vid 1922 och 1923 års riksdagar behandlade förslaget till ny väglag — en helt ändrad organisation av vägväsendet, i sammanhang varmed frågan om begränsning av rösträtt vid vägstämma helt bortföll.

Frågan återupptogs vid riksdagen år 1924, då i väckta motioner gjordes hemställan av samma innebörd som 1921 års motion.

Jordbruksutskottet anförde i anledning av dessa motioner följande:

»På sätt av förestående redogörelse framgår har den av riksdagen tidigare begärda utredningen i frågan på grund av framläggandet av förslaget till ny väglag icke lett till något särskilt resultat. Sedan nämnda förslag vid 1922 och 1923 års riksdagar förfallit, synes numera — såsom framgår av ett flertal vid innevarande riksdag föreliggande framställningar — uppmärksamheten åter hava inriktat sig å genomförandet av möjliga partiella ändringar i den gällande väglagen. I anslutning härtill och då ut-

skottet fortfarande håller före, att bestämmelserna om rösträtt å vägstämma icke äro tillfredsställande samt att en jämkning härutinnan är önskvärd, finner även utskottet angeläget, att ifrågavarande spörsmål nu återupptages till behandling. Utskottet har emellertid vid överbägande av motionärernas förslag till lagändring icke blivit övertygat, att det samma skulle innebära en fullt lycklig lösning. Vid sådant förhållande och då i varje fall — med hänsyn särskilt till de konsekvenser en ändring i de nuvarande bestämmelserna komme att innebära — synes utskottet erforderligt, att en närmare utredning i ämnet kommer till stånd, har utskottet ansett sig böra föreslå, att riksdagen ånyo hos Kungl. Maj:t gör framställning om dylik utredning.»

I anslutning härtill begärde riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida en begränsning borde ske i fråga om rösträtten å vägstämma, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Även vid 1927 års riksdag väcktes flera motioner rörande ändringar i bestämmelserna angående vägstämma. En motion (II:252) avsåg införande av allmän och lika rösträtt vid vägstämma. En annan (II:465) gick ut på skyndsamt utredning i syfte att beslutanderätten inom vägdistriktet måtte kunna överlämnas till fullmäktige, valda enligt proportionellt valsystem och på grundval av rösträttsbestämmelser, som gäve en röst till väghållningsskyldig. Slutligen framställdes i ett par motioner (II:10 och II:464) i ett flertal avseenden önskemål om erhållande av tydligare och utförligare bestämmelser rörande vägstämma. I anledning av dessa motioner anförde 1927 års jordbruksutskott följande:

»Såsom framgår av det föregående har frågan om revision av bestämmelserna angående rösträtt å vägstämma redan bragts under Kungl. Maj:ts prövning på grund av riksdagens skrivelser, senast år 1924. Då vidare detta spörsmål är av invecklad beskaffenhet och jämväl synes äga visst sammanhang med utgången i den vid innevarande riksdag framlagda frågan om ändrade vägskattegrunder, anser utskottet nu tillräcklig anledning icke föreligga att upprepa hänvändelsen till Kungl. Maj:t, men förutsätter utskottet givetvis, att den av riksdagen begärda utredningen så snart ske kan kommer att leda till positiva steg. Vad i de särskilda motionerna anförts — i den mån det kan anses innebära nya synpunkter — synes utskottet väl kunna vinna tillbörligt beaktande vid sagda utredning, utan att särskild framställning därom sker till Kungl. Maj:t.»

Såsom framgår av det föregående befinner sig frågan om ändrade bestämmelser rörande vägstämma på grund av riksdagens skrivelser, senast år 1924, under utredning hos Kungl. Maj:t. Vid sådant förhållande och då de nu förevarande motionerna icke synas innefatta några nya uppslag till frågans lösning, har utskottet icke funnit tillräcklig anledning föreligga att nu upprepa hänvändelsen till Kungl. Maj:t. I likhet med jordbruksutskottet vid 1927 års riksdag förutsätter utskottet givetvis, att den av riksdagen begärda utredningen så snart ske kan må komma att leda till positiva steg.

Utskottet.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner II:187 och II:294 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 februari 1929.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Boberg, Sjöblom, Tjällgren, von Stockenström, Granath, Johansson* i Lövholmen och *Norman*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Pettersson* i Bjälbo, *Hedlund* i Häste, *Sköld, Carlström, Andersson* i Grimbo, *Uddenberg* och *Pehrsson* i Bramstorp.

Reservationer:

1) av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Sjöblom, Granath, Norman, Sköld* och *Uddenberg*, vilka ansett att utskottets utlåtande bör vara av följande lydelse.

Sedan genom fortgående praxis de flesta väghållningsdistrikt numera själva övertagit vägunderhållet, torde för den närmaste tiden åtminstone de yttre formerna för väghållningen vara fastslagna. Då dessutom vid 1927 års riksdag beslut om ändrade vägskattegrunder fattats, ha numera de skäl, som tidigare anförts för ett uppskov med genomförande av ändrade röst-rättsbestämmelser för de väghållningsskyldiga, helt bortfallit. Det torde därför vara angeläget, att åtgärder snarast vidtagas för att avskaffa nu gällande, högst olämpliga rösträttsbestämmelser å detta område och ersätta dem med andra, vilka mera överensstämna med övriga inom vårt samhällsliv gällande.

Då den av 1924 års riksdag begärda utredningen ännu icke på allvar igångsatts och dessutom givits en alltför snäv omfattning, torde en förnyad framställning till Kungl. Maj:t från riksdagens sida vara väl motiverad. Detta torde så mycket mera vara fallet, som själva formerna för beslutanderättens utövande inom väghållningsdistrikten äro synnerligen otympliga och väl i behov av en reformering. Därför bör, såsom också i motionen II:187 påpekas, frågan om ändrade grunder för denna beslutanderätts utövande upptagas till prövning i detta sammanhang.

På grund av vad nu anförts hemställer utskottet,

att riksdagen ville med anledning av motionerna II: 187 och II: 294 hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande snarast möjligt av utredning rörande ändrade grunder för beslutanderättens utövande inom väghållningsdistrikten, varvid frågan om ändrade rösträttsbestämmelser för de väghållningsskyldiga även bör tagas under övervägande, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

2) av herr *Carlström*:

Såsom av utskottets redogörelse framgår har frågan om förändrade grunder för representationen till vägstämman vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Och på alla håll synes man vara ense om att de nu rådande förhållandena i detta avseende icke äro tillfredsställande. Detta gäller såväl den enskilda kommunens utövning av beslutanderätten i vägfrågor, då denna utgöres av eget vägdistrikt, som även det sätt på vilket ombud utses, då kommunen har att tillsammans med andra kommuner bestämma om vägväsendet, samt slutligen den ordning efter vilken beslutanderätten inom vägdistrikt med flera kommuner gemensamt utövas. Frågan har emellertid från Kungl. Maj:ts sida fått vila, som det synes av den anledningen att såväl vägväsendets organisation som ändrade grunder för vägskattens utgående varit underställda riksdagens behandling under senare åren. Då nu organisationsfrågan — genom att väggkassorna i allt större utsträckning övertagit väghållningen — kan sägas vara löst och ändrade grunder för vägskattens utgående 1927 genomförts, torde ett fortsatt uppskjutande av här berörda spörsmål ej längre vara försvarbart. En särskilt trängande fråga är huru vägstämman skall kunna givas en mera stabil sammansättning, så att ej, såsom nu ofta är fallet, det beror på en tillfällig slump hur ärendena avgöras. Ena gången väljes ett ombud representerande en meningsriktning, andra gången ett representerande en annan. Och särskilt då det gäller nya vägbyggnadsföretag bli ofta planmässigheten och de ekonomiska synpunkterna totalt förryckta.

Givetvis böra också vid en utredning undersökas nya grunder för röstrettens utövande. En större begränsning av denna såväl inom kommunen som inom vägdistriktet torde vara nödvändig även om den lika rösträtten i full utsträckning ej här kan finnas lämplig.

Då det gäller besluta om nya vägföretag och omläggningar av äldre vägar kan det ifrågasättas om ej länsstyrelsen redan vid behandlingen av ärendet inom vägstämman borde ha tillfälle att representeras genom ombud för att på så sätt en mera planmässig och ekonomisk uppläggning av frågorna kunde ske. De ovidkommande ortsintressena skulle härigenom på ett hälsosamt sätt kunna förebyggas.

Jag anser därför att en snar, förutsättningslös utredning av frågan i hela dess vidd bör komma till stånd, och hemställer därför,

att riksdagen ville med anledning av motionerna II: 187, II: 294 hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande snarast möjligt av utredning rörande ändrade grunder för beslutanderättens utövande inom väghållningsdistrikten, varvid frågan om ändrade rösträttsbestämmelser för de väghållningsskyldige även bör tagas under övervägande, samt för riksdagen framlägga det förslag var- till utredningen kan föranleda.